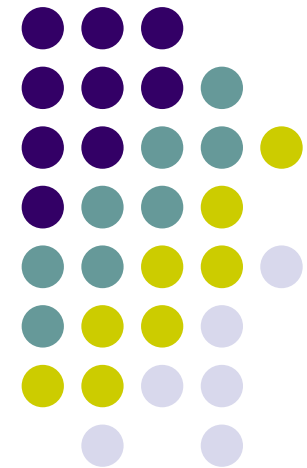

Ilmo Massa

Onko Green New Dealista uudeksi yhteiskuntapoliittiseksi strategiaksi?

Julkaisuseminaari 12.11. 2009

-
- I. Johdanto
 - II. Keskeiset teemat
 - III. Ympäristövaltio
 - IV. Johtopäätökset

I. Johdanto

- ❖ Massa, Ilmo (2009): Vihreä sopimus uutena yhteiskuntapolitiikan strategiana. Teemanumero *Ympäristö ja sosiaalipolitiikka*. Toim. Liisa Häikiö & Paula Saikkonen. Janus 17:3, 231-247
- ❖ Hirvilampi, Tuuli & Ilmo Massa (2009) Ympäristösosiaalipolitiikan lähtökohtia. Teoksessa *Vihreä teoria*. Toim. Ilmo Massa. Gaudeamus, Helsinki, 102-129.
- ❖ Massa, Ilmo (2009): Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen paradigmat ja keskeisimmät suuntaukset. Teoksessa *Vihreä teoria*. Toim. Ilmo Massa. Gaudeamus, Helsinki 2009, 9-46.

II. Keskeiset teemat

- ❖ Vähähiilisen talouden rakentaminen
- ❖ Uusi ympäristöteknologian innovaatiojärjestelmä
- ❖ Vihreä työvoima- ja koulutuspolitiikka
- ❖ Tiukka ympäristöhallinto- ja lainsäädäntö
- ❖ Ympäristövaltion rakentaminen

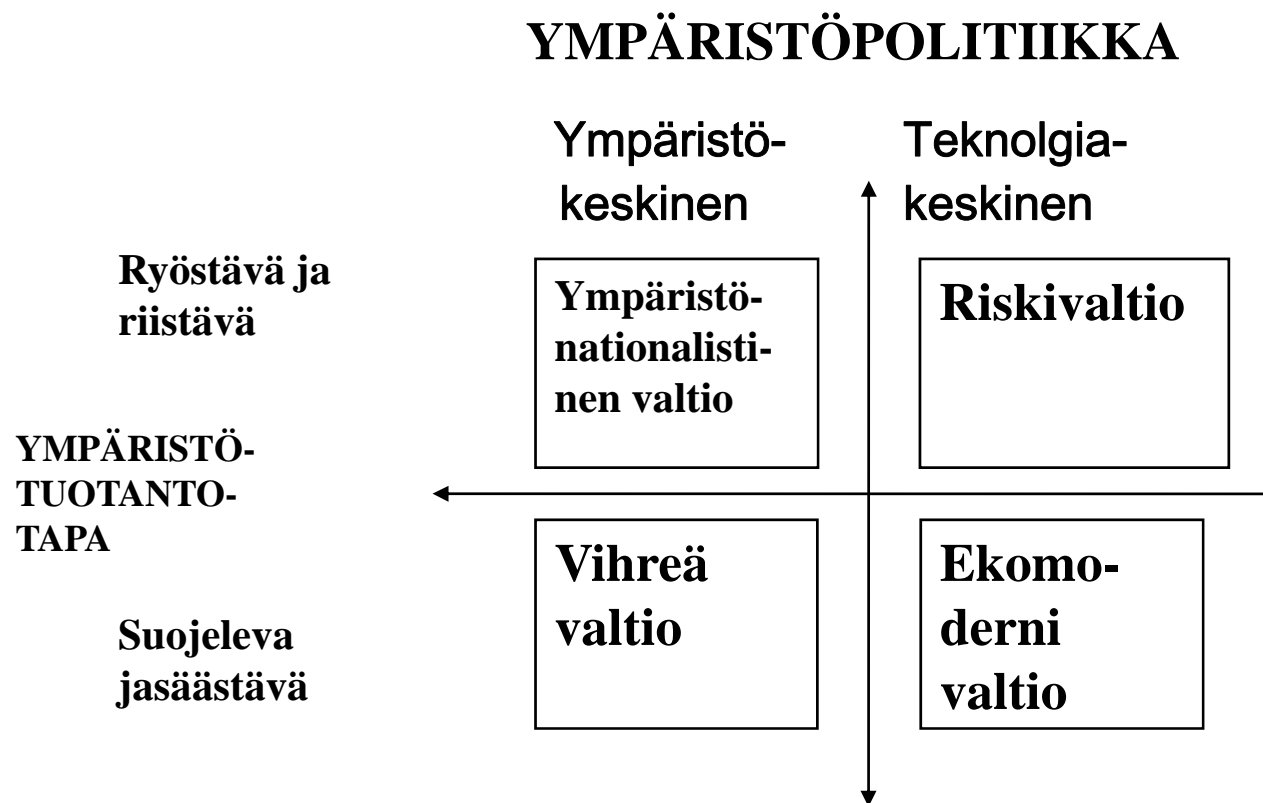

III. Ympäristövaltio

1. Julkinen hallinto uudistuskyvytön?

- ❖ *”monien yritysten ihailtavista ponnistuksista huolimatta uhkaa Suomi nykypolitiikallaan pudota lopullisesti kehityksen kelkasta” (Marja Jallinoja)*
- ❖ *”suomalaisessa päätöksentekojärjestelmässä ei ole mekanismeja, jotka muuttaisivat järjestelmää tai siihen osallistuvia toimijoita” (Mari Ratinen)*

2. Ympäristövaltion kenttä

Hirvilammi, Tuuli & Massa, Ilmo: Ympäristösosiaalipolitiikan vaihtoehtoja. Teoksessa Vihreä teoria. Toim. Ilmo Massa. Gaudeamus, Helsinki 2009

IV. Johtopäätökset

- ❖ Pelkkää retoriikkaa?
- ❖ Historiallinen kapitalismi terminaalivaiheessa
- ❖ Tehostettu ekomodernisaatiomalli
- ❖ Green New Deal -strategia Suomelle

KIITOS!

Ilmo Massa

Onko Green New Dealista uudeksi yhteiskuntapoliittiseksi strategiaksi?

I. Johdanto

Tässä esityksessä on aluksi hyvin lyhyt katsaus Green New Dealin teemoihin, joita kommentoin Marja Jallinojan toimittaman Green New Deal –teoksen valossa. Tämän jälkeen liitän Green New Dealia koskevan keskustelun ympäristövaltiota koskevaan ajatteluun. Johtopäätökseen sisältyy myös ehdotus keskustelun jatkosta ja eräänlainen vastaus myös otsikon kysymykseen. Olen aikaisemmin tarkastellut Green New Deal –ajattelua kuukausi pari sitten ilmestyneessä artikkelissa (Massa 2009). Kyseessä on Sosiaalipoliittisen yhdistyksen Janus-lehden *Ympäristö ja sosiaalipoliittikka* –erikoisnumero, mielenkiintoinen ajan merkki sekin. Minulle ei ole Green New Dealia koskevaa tutkimushanketta, mutta olen seurannut ainakin 1980-luvun alusta lähtien ekomodernisaatiokeskustelua, johon myös Green New Deal kuuluu. Törmäsin ensimmäistä kertaa Green New Deal -käsitteeseen kesäkuussa 2008 ja aloin hiljalleen seurata sitä koskevaa keskustelua.

Olen suomentanut käsitteen Green New Deal ”vihreäksi sopimukseksi”, vaikka mietin pitkään muitakin käännösmahdollisuuksia, kuten vihreä jako ja vihreä isojako. Euroopassa vihreää sopimusta voitaisiin kutsua myös vihreäksi keynesiläisyydeksi, jolloin korostuisi ajattelun sukulaisuus John Maynard Keynesin muotoilemaan interventionistiseen julkisen vallan politiikkaan, joka oli muun muassa hyvinvointivaltion taustaideologia ja johon on palattu nyt myös talouspolitiikassa uusliberalistisen kauden jälkeen. Keynesiläisyydellä ei kuitenkaan ole perinteisesti ollut tekemistä ympäristö- ja energiaongelmien säätelyn kanssa, joten hiukan kaukaa haetulta tämäkin suomennos alkoi tuntua. Valitsemani ”vihreä sopimus” – termi pitää sisällään ajatuksen, että uusi strategia - jos sellainen ylipäänsä on mahdollinen - ei voi olla eliittien diktaatti eikä myöskään yhden vihreän puolueen ohjelma, vaan se edellyttää toimijoiden välisiä neuvotteluja ja niihin perustuvaa yhteisymmärrystä.

Käytän tässä kuitenkin green new deal –käsitettä koska sitä käytetään myös Marja Jallinojan toimittamassa teoksessa.

II. Keskeiset teemat

Keskeiset Green New Dealin teemat ovat siirtyminen vähähiilisen talouteen, ympäristötekniikan innovaatioiden luominen, vihreä työvoima- ja koulutuspolitiikka ja tiukka ympäristöhallinto- ja lainsäädäntö. Teemoittelu perustuu kansainväliseen keskusteluun mutta on kuitenkin oma tulkintani vihreän sopimuksen sisällöstä.

Vähähiilinen talous

Green New Deal -teoksen painopiste on selkeästi vihreässä taloudessa. On helppo yhtyä Janne Hietaniemen ja Radoslav Mizeran näkemykseen kun he neuvovat suomalaisia omaksumaan eräänlaisen Rapala-strategian eli hakemaan ketterästi uusia mahdollisuuksia perinteisiltä osaamisalueilta. Heidän tulkintansa ne ovat löydettävissä teollisuuden energia- ja materiaalitehokkuuden sekä ehkä myös vesiosaaminen piireistä.

Suomen kannattanee pysyä loitolla tai ainakin takarivissä kuolevan puun viimeisiltä kukinnoilta, jolla tarkoitan fossiilienergiatalouden keinotekoiseen pitkittämiseen perustuvia toimia. Sellainen selvästi on äärimmäisen kallis hiilidioksidin talteenotto ja varastointi (*Carbon Capture and Storage, CCS*). Siinä hiilidioksidi erotetaan varsinkin suurten energiantuottajien päästöistä ja varastoidaan massiivisten putkistojen kautta esim. vanhoihin kaasu- ja öljylähteisiin, jotta se ei karkaisi ilmakehään ilmastoja lämmittämään.

Uusi ympäristötekniikan innovaatiojärjestelmä

Toiseksi Green New Dealin eräänä ”tehtävänä” on läpäisevän ympäristötekniikan innovaatioprosessin käynnistäminen. Tästä aihepiiristä on tarjolla teoksessa Demos Helsingin tutkijaryhmän kirjoittama virittävä artikkeli (Alanen ym. 2009). Jäin itse kaipailemaan pohdintoja ympäristötekniikan avainnovaatioiden roolista vihreän

talouden mahdollisena käynnistäjänä. On mahdollista ja toivottavaa että talouden seuraava sykli rakentuu ympäristötekniologien avainnovaatioiden varaan. Avaintekniologiat ovat tekniologian sosiologian suuren klassikon Joseph Schumpeterin mukaan tekniologioita, jotka ovat sovellutusten lähtökohta suurelle joukolle muita tekniologisia prosesseja, tuotteita ja käytäntöjä. Niiden myötä voi käynnistyä uusi vihreän teollisen kehityksen aalto, samaan tapaan kuin aiemmin höyryvoima, sähkö, auto, puolijohteet ja tietokoneet loivat edellytykset uudelle talouden kehitykselle. Mitään systemaattista taloushistoriallista automatiikkaa taloussyklisen syntymiseen ei kuitenkaan ole, vaan sellainen edellyttää systemaattista tutkimusta sekä myös julkisen vallan rahoitusta ja koordinoitua (Kovacs 2009).

Energiaa ja aikaa säästävä supernopea raideliikenne on ehkä arkipäiväisin ja ajankohtaisin innovaatio, jota voi kutsua myös ympäristötekniologiaksi, koska sen avulla voidaan vähentää sekä autoilun että lentämisen hiilidioksidipäästöjä. Euroopassa supernopeat junat esimerkiksi reiteillä Pariisi-Lontoo, Madrid-Barcelona, Pariisi-Lyon, Pariisi-Bryssel ja Hampuri- Berliini ovat osin lyöneet laudalta sekä auto- että lentoliikenteen. Tälle tielle Suomikin lienee varovaisesti lähtenyt ja etenkin Helsinki-Pietari – nopea raideyhteys tuntuisi erittäin tärkeältä myös vihreän talouden kehittämisen näkökulmasta.

Tiukka ympäristöhallinto ja – lainsäädäntö

Kolmanneksi julkisen vallan tehtävänä vihreässä sopimuksessa on nykyistä tiukemman ympäristöhallinnon ja – lainsäädännön rakentaminen kannustamaan energian säästöä ja uuden energiatekniikan luomista. Tiukan ympäristöhallinnon ja – lainsäädännön merkitys perustuu 1980-luvun mittaan yleistyneeseen käsitykseen siitä, että ne saattavat hyödyttää yrityksiä. Tämän oivalluksen tiivistä amerikkalainen strategiaguru Michael Porter (1991). Hänen nimensä saaneen hypoteesin mukaan yritystalouden ja tiukka ympäristöpolitiikka vahvistavat toisiaan niin, että voidaan puhua win-win – tilanteesta.

Suomenkin taloushistoriasta on löydettävissä tapauksia, jotka näyttäisivät tukevan Porterin hypoteesia. Esimerkiksi Outokumpu Oy:n Porin elektrolyysilaitoksen johtajan Petri Brykin ja Harjavallan sähkösulaton johtaja John Ryselin kehittämä

kuparin liekkusulatusmenetelmä kehitettiin 1940-luvulla niukan ja kalliin energian Suomessa. Edelleenkin 70 prosenttia maailman kuparista sulatetaan sillä edelleen, kehitettiin niukan ja kalliin energian Suomessa. Vastakkaisiakin esimerkkejä toki on. Esimerkiksi 1970-luvun energian hintojen nousu ei sanottavastikaan lisännyt satsauksia ”pehmeään energiaan” (*soft energy*), kuten biomassa-, aurinko- ja tuulienergiaa silloin kutsuttiin, vaan päinvastoin ydinvoimaan, kuten osittain tapahtuu nytkin.

Uusi työvoima- ja koulutuspolitiikka

Neljänneksi Green New Dealin liittyvän uuden työvoima- ja koulutuspolitiikan tavoitteena on tuottaa vihreitä työpaikkoja tai ”viherkaulustyöntekijöitä”, joita tarvitaan matalahiilisen yhteiskunnan rakentamisessa. Kansainvälinen työjärjestö ILO (2008, 3-4) määrittelee jättiläismäisen kokoisessa raportissaan ”vihreän työpaikan” (*green job*) maatalouden, teollisuuden, tutkimuksen ja kehityksen, hallinnon ja palvelualojen toimeksi, jotka olennaisesti suojelevat ja ennallistavat ympäristöä.

ILO tähdentää raportissaan perinteisten työmenetelmien osaamisperustan muuttamista vihreän talouden vaatimusten mukaisiksi. Pienen taloyhtiön sivutoimisena isännöitsijänä en voi muuta kuin allekirjoittaa tämän ajatuksen. Ajattelen nyt esimerkiksi maalausfirmaa, jonka asiantuntemus rajoittui muovimaalin sutimiseen kaikkiin sopiviin tai sopimattomiin paikkoihin. Kun vastuun aika tuli firma oli viety konkurssiin. Omatoiminen tiedonhankinta perinnemaaleista ja kestävästä maalaustekniikasta ovat usein vaino keino välttää maalausfirmojen karhunpalveluksilta. Pitkällä aikajänteellä koulutuksella vähennetään vääristä maaleista ja menetelmistä johtuvia kalliita vahinkoja.

Myös yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen koulutuksen vahvistaminen ja systematisointi voisivat kuulua Green New Dealin strategiaan. Tarkoitin yhteiskuntatieteellisellä ympäristötutkimuksella ympäristö-etumerkillä varustettuja tieteenaloja, joita on syntynyt parin kolmen vuosikymmenen aikana yhteiskuntatieteen marginaaliin. Ympäristöpolitiikan ja ympäristötalouden nykyistä huomattavasti laajempi ja systemaattisempi koulutus kuuluisivat suoraan vihreän sopimuksen strategiaan. Ongelma on osin kansainvälinen. Vasta viime vuosina

eurooppalaisiin huippuyliopistoihin on alkanut syntyä tieteidenvälisiä ympäristötutkimusyksiköitä, joiden painopiste on politiikan ja talouden tutkimuksessa.

III. Ympäristövaltion rakentaminen

Green New Deal- teoksesta löytyy osuvaa kritiikkiä suomalaista julkista hallintotapaa kohtaan. Marja Jallinoja toteaa omassa artikkelissaan että ”monien yritysten ihailtavista ponnistuksista huolimatta uhkaa Suomi nykypolitiikallaan pudota lopullisesti kehityksen kelkasta”. Mari Ratinen taas kirjoittaa artikkelissaan että ”suomalaisessa päätöksentekojärjestelmässä ei ole mekanismeja, jotka muuttaisivat järjestelmää tai siihen osallistuvia toimijoita”. Tämä on kovaa kritiikkiä, mutta väitteet on toisaalta perusteltu huolellisesti.

Syitä suomalaisen järjestelmän jäykkyyteen pitää varmaankin hakea kulttuurista ja poliittisesta historiasta. Mainitussa Janukseen kirjoittamassani artikkelissa liitän Green New Deal –ajattelua ympäristövaltion käsitteeseen. Ympäristövaltio tarkoittaa julkisen vallan uutta versiota, jossa ympäristöpolitiikka, energiapolitiikka ja luonnonvarapolitiikka kytkeytyvät perinteiseen talous- ja sosiaalipolitiikkaan nykyistä keskusteleavammin ja joustavammin.

Joustavuus on tässä avainasemassa. Autoinsinöörikielillä ilmaistuna hallinnossa pitäisi siirtyä käsivälitteisestä vaihteistosta automaattivaihteiston käyttöön.

Ympäristövaltio ei muuten ole ainoastaan teoreettinen käsite, vaan myös tulkinta todellisesta kehityksestä muun muassa EU:ssa ja ympäristötietoisissa yksittäisissä maissa, kuten Ruotsissa. Tiettyä systeemin urautuneisuutta osoittaa se että vain harvat ovat edes tutkimuksen piirissä havainneet uuden hallintotavan kehittymistä (Lönnroth 2006).

Liittämällä vihreätä sopimusta ja ympäristövaltiota koskevat keskustelut sosiaaliset ja hyvinvointiin liittyvät näkökohdat voidaan ainakin periaatteessa ottaa nykyistä laajempaan ja tarkempaan käsittelyyn myös Green New Deal-ajattelussa. Sosiaalipolitiikassa tämä liittyy niin sanotun ympäristösosiaalipolitiikan

kehitysnäkymiin. Uskoin että Green New Dealista voisi aikaa myöten kehittyä näitä erilaisia teemoja yhdistävä viitekehys.

IV. Yhteenveto

Vielä 1970-luvulla vain kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden agendalla olleet hurjimmatkin unelmat kestävän kehityksen politiikasta ja ekomodernisaatiosta ovat nyt mukana vihreän sopimuksen tavoitteissa. Keskeistä tulisi siis olemaan siirtyminen vähähiilisen talouteen, ympäristöteknologisten innovaatioiden luominen, tiukka ympäristöhallinto- ja lainsäädäntö, vihreä työvoima- ja koulutuspolitiikka sekä ympäristövaltion kehittäminen hyvinvointivaltion rinnalle.

Monien muiden vastaavien ideoiden tapaan Green New Dealia koskeva keskustelu voidaan ensinnäkin leimata pelkäksi retoriikaksi, josta luovutaan heti kun se on täyttänyt tehtävänsä, kuten rauhoittanut ihmisiä. Toiseksi se voidaan niitata Immanuel Wallersteinin malliin määrittelemällä historiallisen kapitalismin siirtyneen terminaarivaiheeseen. Sitä ei hänen mielestään voida enää korjata, vaan on luotava kokonaan uusi maailmanjärjestelmä. Kolmas tapa suhtautua vihreään muutokseen on pitää sitä tehostettuna ja osin globaalina tehostettuna ekomodernisaatiostrategiana, jota kannattaa kokeilla vaikka sitä ei ihan heti perille pääsisikään. Näinhän muuten 1980-luvun alussa kehitetyssä ekomodernisaatioajattelussa tehtiinkin, eikä ihan ilman tuloksia. En usko että siitä onnelaa tulisi, mutta ehkä vähän parempi maailma kuitenkin.

Kaikkiaan Green New Dealin kulmilla yhteiskuntapoliittinen keskustelu tulee seuraavien 20-50 vuoden aikana väistämättä pyörimään. Suomessakin voitaisiin käyttää ainutlaatuinen tilanne hyväksi ja laatia maalle vihreän muutoksen strategia, jossa eräänä lähtökohtana voisi olla nyt esillä oleva julkaisu. Lisäaineistoa saisi monista jo olemassa olevista ohjelmista, kuten ilmasto- ja energiapoliittinen ohjelmasta (2009).